

Bronisław Wyczawski

Telewizja nośnikiem zmiany postaw dzieci i młodzieży

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (38-39), 99-103

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Bronisław WYCZAWSKI

Telewizja nośnikiem zmiany postaw dzieci i młodzieży

Telewizja dostarcza każdemu z nas różnych postaw, wzorców zachowań oraz modeli postępowania czy zachowania się w środowisku. Telewizja jako nośnik informacji wpływa na świadomość jednostki i grupy społecznej. Krótko charakteryzując to zagadnienie, można je ująć jako problem głównego nośnika, który wpływa na postawę. Zanim przejdę do jego analizy, warto odpowiedzieć sobie na pytanie: Czym jest „postawa”?

Według Wincentego Okonia – postawa jest to jedno z podstawowych pojęć psychologii społecznej i socjologii, używane w różnych znaczeniach. Jedni rozumieją postawę jako względnie trwałą dyspozycję przejawiającą się w zachowaniach, których cechą jest pozytywny lub negatywny stosunek emocjonalny do jakiegoś przedmiotu, osób, sytuacji [...]¹.

Środki masowego przekazu wywierają bardzo duży wpływ na dziecko na początku jego życia. W miarę jego dorastania zajmują ważne miejsce w życiu – telewizja zaczyna wywierać duży wpływ na sferę psychiczną oraz fizyczną. Dziecko pod wpływem obrazu często przybiera postawę bierną, długie chwile przebywa nieruchome i zapatrzone w ekran. Taki stan rzeczy może źle wpływać na dziecko, które w tym okresie potrzebuje sporo ruchu. Kolejnym niepokojącym sygnałem jest to, że dziecko, oglądając tylko filmy, zaniedbuje zabawy ruchowe i pobyt na świeżym powietrzu. Taki stan rzeczy przyczynia się do tego, że dziecko w sposób odpowiedni nie może prawidłowo się rozwijać². Telewizja dostarcza wielu wrażeń wzrokowych i słuchowych, zaś ich dopływ powoduje zanik zdolności do przetwarzania informacji, co w rezultacie powoduje blokadę wzrokową (gapienie się) oraz rozkojarzenie słuchu. Nadmierne dostarczanie wrażeń powoduje u dziecka obciążenie systemu nerwowego, a to prowadzi do zaniku wyobraźni i twórczego myślenia.

Zazwyczaj bywa tak, że kiedy stykamy się z nową rzeczą, to najpierw chcemy ją poznać³, dotknąć, spróbować czy usłyszeć. Jednak należy pamiętać, że poznanie cech przedmiotu nie prowadzi tylko do jednego przekona-

¹ Por. W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, s. 306.

² Por. I. Samborska, *Dziecko i telewizja: reklamy i bajki telewizyjne, a zachowanie językowe współczesnego przedszkolaka*, Bielsko Biała, 2004, s. 142; P. Kossowski, *Dziecko i reklama telewizyjna*, Warszawa: „Zak”, 1999, s. 292.

³ Por. A. Kołodziejczyk, *Dziecięca koncepcja fikcji, czyli co jest „na niby” w telewizji*, Kraków 2003, s. 122.

nia, ale tworzy się wiele innych, różnych przekonań. Dopiero taki stan pozwala na „poprawne posługiwanie się nim lub na właściwe działanie w jego obecności”⁴. W podobnym duchu przebiega poznanie cech grup społecznych czy ideologicznych.

Po tak uformowanej psychice następuje u młodego widza dalszy proces, mianowicie ustosunkowanie się do danej rzeczy lub przedmiotu, czyli reakcja emocjonalna lub uczuciowa. Po takim doznaniu emocji widz ustosunkowuje się pozytywnie lub negatywnie, co pociąga za sobą określoną reakcję wobec danego przedmiotu, a następnie rodzi bodziec w postaci oddziaływania na niego. Warto zaznaczyć, że dobre poznanie świata zewnętrznego będzie prowadzić do właściwego reagowania i podejmowania odpowiednich decyzji⁵.

Nie można zapomnieć, że w dobie komputeryzacji i rozwoju świata mediów prowadzona jest „walka” w celu zdobycia większej popularności i większej oglądalności. Często taki rodzaj działania wzbudza u widza nadmierną reakcję, która prowadzi do stresu. Taki stan może też wpływać na słabszą koncentrację oglądającego, niedokładne wykonywanie własnych czynności, ogólną drażliwość prowadzącą do przemocy czy niepokój ruchowy⁶.

Prowadzone obecnie badania pokazują, że dzieci i młodzież coraz więcej czasu poświęcają na oglądanie telewizji (ok. 3–4 godzin dziennie). Taki stan rzeczy wpływa na to, że telewizor i inne media, tj. komputer czy Internet, stały się dużą konkurencją dla zajęć szkolnych i pozaszkolnych. Długie przesiadywanie przed telewizorem czy innymi mediami ogranicza czas młodzieży, jaki powinien być przeznaczony na zgłębianie wiedzy oraz czynny wypoczynek⁷. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest zaniedbywanie przez dzieci nauki w domu, obniżenie inicjacji, twórczej woli, wyobraźni, odpowiedzialności, ponieważ dziecku brakuje ruchu i zaangażowania, które odbywa się przede wszystkim przez kontakt i wspólne działanie z innymi dziećmi⁸. Wyniki uzyskanych badań dowodzą, że dzieci, które często oglądają telewizję, osiągają gorsze wyniki w nauce.

Należy zaznaczyć, że telewizja pozornie przyczynia się do integracji rodziny, gdyż jej członkowie są wspólnie ze sobą w jednym pomieszczeniu, ale ich uwaga skupia się wyłącznie na obrazie, jaki przemawia do nich z odbiornika telewizyjnego. W takim środowisku nie ma miejsca na rozmowę, a to wpływa w zdecydowanym stopniu na osłabienie relacji między domownikami⁹.

⁴ S. Mika, *Wstęp do psychologii społecznej*, Warszawa 1972, s. 60.

⁵ Por. E. Napora, *Wpływ telewizji na zachowanie dzieci*, „Niebieska Linia” 2004, nr 3, s. 21–24.

⁶ Por. J. Izdebska, *Dominacja mediów w środowisku wychowawczym dziecka*, „Edukacja” 2000, nr 4, s. 29–38; A. Baran, *Dziecko a przemoc w mediach*, „Wychowawca” 2003, nr 3, s. 18–19.

⁷ Por. D. Kołodziejaska, *Dziecko przed telewizorem*, „Gazeta Szkolna” 2001, nr 16, s. 20.

⁸ Por. S. Kornecka, *Scenariusz spotkania z rodzicami*, „Życie Szkoły” 2001, nr 9, s. 567.

⁹ Por. A. Grzywacka, P. Kowolik, *pozytywne i negatywne oddziaływanie telewizji na dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” 2002, nr 3/4, s. 25–36.

Przedstawione sytuacje mogą kreować różnego typu postawy nie tylko wobec siebie, ale również wobec innych osób.

Według koncepcji socjologicznych postawa jest względnie trwałym stosunkiem emocjonalnym lub oceniającym do przedmiotu bądź dyspozycją do występowania takiego stosunku, wyrażającą się w kategoriach pozytywnych, negatywnych lub neutralnych¹⁰.

Stanisław Mika ujmuje ten problem w inny sposób. Jego zdaniem o postawie możemy mówić, gdy:

- a) w otoczeniu jakiejś osoby istnieje jakiś przedmiot lub fakt;
- b) osoba ta spostrzega ten przedmiot, kształtuje sobie o nim określone przekonanie, które zostaje utrwalone;
- c) w trakcie kontaktu z przedmiotem i w miarę kształtowania sobie o nim przekonania osoba ta ustosunkowuje się do niego w pewien sposób – takie ustosunkowanie ma charakter uczuciowy (pozytywny, negatywny, neutralny), jest stopniowane i względnie trwałe;
- d) stosunek emocjonalny do danego przedmiotu motywuje osobę do pewnych określonych zachowań wobec niego¹¹.

Postawy u młodego czy dorastającego człowieka są kształtowane przez środowisko społeczne, w którym się wychowuje i przebywa. Wpływ na ich kształt mają rodzice, koledzy i przyjaciele, nauczyciele i wychowawcy oraz środki masowego przekazu, które są w naszej formacji nieodłącznym towarzyszem. Warto zapytać: Jak telewizja wpływa na ludzi, a zwłaszcza na młodego człowieka?

Wśród badań prowadzonych przez OBOP (1989, 2000) pojawiły się „Opinie o wpływie telewizji i innych instytucji na młodzież”. Telewizja wpływa na zachowania dzieci, ich przeżycia, a tym samym na ich rozwój emocjonalny. Objawia się to zbyt żywymi reakcjami dzieci na treści prezentowane w filmach. Częstym niebezpieczeństwem jest to, że naśladując bohatera, utożsamiają się z nim. Przejawia się to m.in. w próbach nauki latania (Batman czy Spiderman) czy walce z użyciem ostrych narzędzi (Żółwie Ninja), które prowadzą młodego widza do tragedii¹².

Również takie niepokojące zjawisko zauważalne jest w dziecięcych serialach animowanych, gdzie oprócz przemocy występuje także groza, wywołująca strach i lęk. Przedstawiane są w nich postacie z wymyślonych światów, o wypaczonych twarzach, które budzą często wstręt i odrazę. Te i podobne sceny z filmowych fantazji mają wpływ na to, że dziecko boi się samo pozostać w domu czy też wejść do ciemnego pokoju¹³.

¹⁰ Por. K. Obuchowski, *Psychologia dążeń ludzkich*, Warszawa 1966.

¹¹ Por. S. Mika, *Wstęp do psychologii społecznej*, Warszawa 1980, s. 67; E. Aronson, T. D. Wilson, R. M. Akert, *Psychologia społeczna*, Poznań 2004, s. 205–206.

¹² Por. H. Krzysteczko, *Media jako pomoc w rozwoju dzieci i młodzieży: zasady kwalifikacji programów telewizyjnych ze względu na rozwój osobowy*, „Katecheta” 2001, nr 4, s. 7–16.

¹³ Por. M. Dylewski, *Przemoc i groza w kreskówkach na tle innych programów dla dzieci*, „Czas Kultury” 2000, nr 5, s. 67–71; M. Zawadzki, *Przemoc i agresja w mediach a zachowania agresywne (zwłaszcza dzieci i młodzieży)*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2003, nr 40/41, s. 104–112.; A. Katrynicz, *Stworki, które zawiadnęły światem*, „Nowe Państwo” 2001, nr 18/19, s. 40–41.

Istotne więc staje się pytanie: Dlaczego ludzie oglądają telewizję? Bo może być też i tak, że za jej pośrednictwem zaspokajają różne swoje problemy: marzeń, fantazji, edukacji, informacji, identyfikacji czy towarzystwa oraz wzorców socjalizacji. Przyczyną nadmiernego oglądania telewizji mogą być: nawyki i przyzwyczajenia, chęć poprawienia nastroju czy też zapomnienia o minionych wydarzeniach, korzyści poznawcze (zarówno jako źródło informacji, jak i ucieczki od codzienności), możliwość znalezienia towarzystwa czy społecznego uczenia się¹⁴.

Nie ulega wątpliwości, że na każdego z nas telewizja ma wpływ na płaszczyźnie postaw i poglądów, ale należy pamiętać o tym, że media też kształtują nasz obraz świata i utrwalą pewne postawy i opinie. Często niezauważalnie przenikają do naszego umysłu stereotypy i schematy spostrzegania określonych osób, instytucji, płci czy pewnych wydarzeń.

Warto również zaznaczyć, że telewizja jako nośnik informacji dostarcza pozytywnych wzorców. Dzieci mogą się edukować w różnych dziedzinach wiedzy (historii, geografii, przyrody), co pozwala na rozwijanie ich zainteresowań i pogłębiania znajomości tematu. Często zauważalne jest to w dyskusji – dziecko zaskakuje starszych swoją wiedzą, bogatym zasobem słów, znajomością faktów, zwyczajów i tradycji czy kultury innych krajów. To od nas zależy, co oglądamy i czy odpowiedni jest to program dla nas oraz jak długo i często oglądamy telewizję¹⁵.

Taki stan rzeczy pokazuje, że ogromny wpływ na rozwiązywanie dzisiejszych problemów odbioru mediów mają rodzice, ponieważ to oni są zobowiązani do nauczania dziecka rozsądnego i mądrego korzystania z telewizji. Własnym przykładem powinni pokazać, a także zachęcić do aktywnego i twórczego wypełniania wolnego czasu¹⁶. Natomiast oglądanie scen przemocy i agresji może prowadzić do niewłaściwych zachowań, patologii, przestępstw, przemocy, co w rezultacie doprowadzi do ukształtowania społeczeństwa ludzi pozbawionych uczuć.

Zjawiska społeczne w okresie transformacji dotyczą również komunikacji masowej za pośrednictwem telewizji. Telewizja wpływa na kształtowanie postaw i zachowanie się człowieka. Jest nośnikiem wartości i interakcji międzyosobowych. Rola telewizji w procesie wychowania jest jednym z wielu elementów kształtowania osobowości jednostki. Negatywny i pozytywny wpływ na stan emocjonalny człowieka zależny jest od oglądanych programów i audycji telewizyjnych.

¹⁴ Por. M. Wittbort, *Stracony czas*, „W Drodze” 2000, nr 7, s. 92–96.

¹⁵ Por. M. Drodźdź, *Telewizja wychowawcze medium czy zagrożenie dla edukacji?*, „Prace Uczestników Studium Doktorskiego” 2006, t. 6, s. 39–49.; A. Bujak-Piotrowska, *Telewizja – wróg czy przyjaciel?*, „Forum Humanistów” 2001, nr 4, s. 77–80.

¹⁶ Por. Z. Grzegorski, *Jesteśmy dziećmi nowego tysiąclecia czy „dziećmi telewizyjnymi”?*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2001, t. 10, s. 239–246.

Bibliografia

- Aronson E., Wilson T. D., Akert M., *Psychologia społeczna*, Poznań 2004, s. 205–206.
- Baran A., *Dziecko a przemoc w mediach*, „Wychowawca” 2003, nr 3, s. 18–19.
- Bujak-Piotrowska A., *Telewizja – wróg czy przyjaciel?*, „Forum Humanistów” 2001, nr 4, s. 77–80.
- Drożdż M., *Telewizja wychowawcze medium czy zagrożenie dla edukacji?*, „Prace Uczestników Studium Doktorskiego” 2003, t. 6, s. 39–49.
- Dylewski M., *Przemoc i groza w kreskówkach na tle innych programów dla dzieci*, „Czas Kultury” 2000, nr 5, s. 67–71.
- Grzegorski Z., *Jesteśmy dziećmi nowego tysiąclecia czy „dziećmi telewizyjnymi”?*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2001, t. 10, s. 239–246.
- Grzywacka A., Kowolik P., *Pozytywne i negatywne oddziaływanie telewizji na dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” 2002, nr 3/4, s. 25–36.
- Izdebska J., *Dominacja mediów w środowisku wychowawczym dziecka*, „Edukacja” 2000, nr 4, s. 29–38.
- Katrynicz A., *Stworki, które zawaładnęły światem*, „Nowe Państwo” 2001, nr 18/19, s. 40–41.
- Kołodziejczyk A., *Dziecięca koncepcja fikcji, czyli co jest „na niby” w telewizji*, Kraków 2003.
- Kołodziejska D., *Dziecko przed telewizorem*, „Gazeta Szkolna” 2001, nr 16.
- Kornecka S., *Scenariusz spotkania z rodzicami*, „Życie Szkoły” 2001, nr 9.
- Kossowski P., *Dziecko i reklama telewizyjna*, „Żak”, Warszawa 1999.
- Krzysteczko H., *Media jako pomoc w rozwoju dzieci i młodzieży: zasady kwalifikacji programów telewizyjnych ze względu na rozwój osobowy*, „Katecheta” 2001, nr 4, s. 7–16.
- Mika S., *Wstęp do psychologii społecznej*, Warszawa 1972, 1980.
- Napora E., *Wpływ telewizji na zachowanie dzieci*, „Niebieska Linia” 2004, nr 3, s. 21–24.
- Obuchowski K., *Psychologia dążeń ludzkich*, Warszawa 1966.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001.
- Samborska I., *Dziecko i telewizja: reklamy i bajki telewizyjne, a zachowanie językowe współczesnego przedszkolaka*, Bielsko Biała 2004.
- Wittbort M., *Stracony czas*, „W Drodze” 2000, nr 7, s. 92–96.
- Zawadzki M., *Przemoc i agresja w mediach a zachowania agresywne (zwłaszcza dzieci i młodzieży)*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2003, nr 40/41, s. 104–112.

Summary

The article in a theoretical and practical way portrays, how television influences on human formation attitudes. The publication is the test of a theoretical and practical medium approach in a sender and receiver configuration?